

Nobeldagen: dagen då Sverige hyllar världens bästa idéer

Berättelse

En dag mitt i vintern

Den 10 december varje år händer något stort i Stockholm. Det är Nobeldagen, dagen då årets Nobelpris delas ut. Mitt i den mörka svenska vintern fylls staden av ljus, musik och människor i sina finaste kläder. För många är det årets mest högtidliga dag, och stora delar av landet följer den på tv. Nobelpriset är ett av världens mest kända priser, och just därför blir den 10 december en dag som märks långt utanför Sveriges gränser.

Mannen bakom priset

Priset är uppkallat efter Alfred Nobel, en svensk uppfinnare och företagare som levde på 1800-talet. Han dog den 10 december 1896, och det är därför Nobeldagen infaller just det datumet – det är hans dödsdag. Innan han dog skrev Alfred Nobel ett testamente. Där bestämde han att en stor del av hans pengar skulle användas till priser. Priserna skulle gå till de personer som hade gjort mänskligheten störst nytta. Det var en ovanlig och generös tanke för sin tid. Första gången Nobelpriset delades ut var år 1901, några år efter hans död.

Ceremonin i Konserthuset

I Stockholm delas fem priser ut: i fysik, kemi, medicin, litteratur och ekonomi. Själva prisutdelningen sker i Stockholms konserthus, där ceremonin har hållits sedan 1926. Där tar pristagarna emot sina priser inför en stor publik. Det är Sveriges kung som överlämnar priset till var och en, och varje pristagare får ett diplom och en medalj. Här är det dock bra att veta en sak: ekonomipriset är egentligen inte ett av Alfred Nobels ursprungliga priser. Det instiftades långt senare, 1968, och delades ut första gången 1969. Dess riktiga namn är "Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne". I vardagligt tal kallar många det ändå "Nobelpriset i ekonomi", men det är alltså inte ett av de fyra priser som Nobel själv bestämde om.

Festen i Stadshuset

På kvällen är det dags för Nobelbanketten, en av Sveriges mest kända fester. Den hålls i Blå hallen i Stockholms stadshus och har hållits där sedan 1930. Omkring 1 300 gäster samlas för att äta en lång och fin middag tillsammans (antalet kan variera något mellan åren). Gästerna bär högtidliga kläder: männen har ofta frack och kvinnorna långa balklänningar. Det serveras fin mat, hålls tal och spelas musik, och kvällen avslutas ofta med dans. För många svenskar är det en tradition att titta på banketten på tv hemma i soffan, även om de aldrig själva är där.

Två länder, en dag

Det finns också ett pris till som hör ihop med Nobeldagen: Nobels fredspris. Det delas ut samma dag, den 10 december, men inte i Sverige. Fredspriset delas ut i Oslo i Norge. Att två länder är med

på det här sättet gör dagen lite speciell, och det visar att Nobelpriset handlar om hela världen, inte bara om Sverige. Den 10 december är dessutom en officiell flaggdag i Sverige, vilket betyder att man hissar den svenska flaggan på offentliga byggnader. På så sätt blir Nobeldagen synlig i hela landet, även för dem som varken är i Stockholm eller tittar på tv. En enkel uppfinnares testamente har på så vis blivit en dag som varje år förenar vetenskap, litteratur, fred och fest.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
högtidlig	allvarlig och fin; som hör till en viktig dag
uppkallad efter	har fått sitt namn efter någon
infalla	inträffa eller hända på en viss dag
dödsdag	den dag då någon dog
testamente	ett papper där man skriver vad ens pengar ska gå till efter döden
mänskligheten	alla människor i hela världen
generös	som gärna ger mycket till andra
överlämna	ge något till någon, ofta på ett högtidligt sätt
pristagare	en person som får ett pris
ursprunglig	som fanns från början
instifta	starta något, t.ex. ett pris eller en högtid
bankett	en stor och fin festmiddag
flaggdag	en dag då man hissar flaggan

Läsförståelsefrågor

1. Varför infaller Nobeldagen just den 10 december?
 1. För att det är den mörkaste dagen på året.
 2. För att det är Alfred Nobels dödsdag.
 3. För att kungen bestämde det datumet.
2. Vad bestämde Alfred Nobel i sitt testamente?
 1. Att hans pengar skulle gå till priser för dem som gjort mänskligheten störst nytta.
 2. Att hans företag skulle säljas till staten.
 3. Att han skulle få en staty i Stockholm.
3. Vad säger texten om ekonomipriset?
 1. Det är ett av de fyra priser som Alfred Nobel själv bestämde om.
 2. Det instiftades senare, 1968, och är inte ett av Nobels ursprungliga priser.
 3. Det delas ut i Oslo tillsammans med fredspriset.
4. Vad betyder ordet "instiftades" i texten om ekonomipriset?
 1. Att priset togs bort.
 2. Att priset startades eller skapades.
 3. Att priset flyttades till våren.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Prisutdelningen i Stockholm har hållits i Konserthuset sedan 1926.
 2. Det är Sveriges kung som överlämnar priserna till pristagarna.
 3. Nobelbanketten har hållits i Stadshuset sedan 1930.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Nobels fredspris delas ut i Stockholm.
 2. Den 10 december är en flaggdag i Sverige.
 3. Nobelbanketten är den dyraste festen i världen.
7. Förklara med egna ord varför Nobeldagen hör ihop med både Sverige och Norge.
8. Texten skriver att ekonomipriset "egentligen inte är ett av Alfred Nobels ursprungliga priser". Varför är det viktigt att texten är noga med den detaljen, tror du?
9. Varför kan man säga att Nobelpriset handlar om hela världen och inte bara om Sverige? Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att många svenskar tittar på Nobelbanketten på tv även om de aldrig själva är med. Vad tror du att det säger om dagens betydelse i Sverige?

11. Alfred Nobel var bara en person, men hans testamente har lett till en dag som firas varje år. Vad tror du att det säger om kraften i en idé eller ett beslut?
12. Förklara skillnaden mellan prisutdelningen på eftermiddagen och Nobelbanketten på kvällen, så som texten beskriver dem.

Facit

1. 1. För att det är Alfred Nobels dödsdag.
2. 1. Att hans pengar skulle gå till priser för dem som gjort mänskligheten störst nytta.
3. 1. Det instiftades senare, 1968, och är inte ett av Nobels ursprungliga priser.
4. 1. Att priset startades eller skapades.
5. 1. ja b) ja c) ja
6. 1. nej (fredspriset delas ut i Oslo i Norge) b) ja c) det står inte i texten
7. Exempel på svar: De flesta priserna delas ut i Stockholm i Sverige, men Nobels fredspris delas ut samma dag i Oslo i Norge. Därför är båda länderna med på Nobeldagen.
8. Exempel på svar: Det är viktigt för att inte ge en felaktig bild. Om man tror att alla priser kommer direkt från Alfred Nobel blir det fel, eftersom ekonomipriset kom till långt senare. Texten vill vara korrekt och ärlig.
9. Exempel på svar: Priserna går till människor som gjort mänskligheten störst nytta, alltså hela världen. Dessutom delas fredspriset ut i ett annat land, Norge. Det visar att priset handlar om mer än bara Sverige.
10. Exempel på svar: Att dagen betyder mycket och är en tradition för många, nästan som en stor gemensam händelse. Även de som inte är där känner sig delaktiga genom att titta på tv.
11. Exempel på svar: Att en enda persons idé eller beslut kan få stor och långvarig betydelse. Alfred Nobels testamente lever vidare mer än hundra år senare och påverkar människor i hela världen.
12. Exempel på svar: Prisutdelningen i Konserthuset är en allvarlig och högtidlig ceremoni där kungen överlämnar diplom och medalj. Nobelbanketten på kvällen är en stor festmiddag i Stadshuset med fin mat, tal, musik och dans. Det ena är en ceremoni, det andra är en fest.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten lämpar sig för arbete med högtider, samhällsorientering och faktaläsning med årtal och namn. Tema: hur en persons testamente blev en årlig nationell högtidsdag som förenar vetenskap, litteratur, fred och fest. Flera frågor (8, 9, 10, 11) kräver inferens och att eleven väger samman olika delar av texten, och fråga 8 övar källkritik genom nyanseringen om ekonomipriset. Lyft gärna skillnaden mellan säkra fakta (datum, platser, årtal) och en uppgift som behöver nyanseras (ekonomipriset som ett senare pris). Bra utgångspunkt för att jämföra med nationella högtidsdagar och prisutdelningar i elevernas egna länder.

Diskussionsfrågor

- Finns det en nationell högtidsdag eller en stor prisutdelning där du kommer ifrån? Vad firar man då och hur går det till?
- Texten beskriver en kväll med frack, balklänningar, fin mat och tal. Hur ser den finaste festen ut i din kultur, och vad har man på sig?
- Nobelpriset ges till dem som gjort "mänskligheten störst nytta". Vilka yrken eller insatser tycker du borde hyllas mer i samhället, och varför?
- Ekonomipriset kallas ofta "Nobelpriset i ekonomi" trots att det egentligen kom till senare. Varför tror du att namn och berättelser ibland blir lite "fel" med tiden, och hur kan man tänka källkritiskt kring det?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om en person, levande eller död, som du tycker borde få ett pris. Berätta vem personen är, vad hen har gjort och varför just den insatsen betyder mycket.

Källor och faktagranskning

- Konserthuset Stockholm – Nobelprisutdelningen: <https://www.konserthuset.se/om-oss/var-verksamhet/prisutdelningarnas-hus/nobelprisutdelningen/>
- Nobelpriset – Wikipedia (svenska): <https://sv.wikipedia.org/wiki/Nobelpriset>
- Kungahuset.se – 2025 års Nobelpriser utdelade av H.M. Konungen: <https://www.kungahuset.se/arkiv/nyheter/2025-12-10-2025-ars-nobelpriser-utdelade-av-h.m.-konungen>
- Nobel Prize Museum – Nobelceremonierna: <https://www.nobelprizemuseum.se/skola/lektionsmaterial/texter-for-elever/nobelceremonierna/>

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: Nobeldagen infaller den 10 december varje år, samma datum som uppfinnaren och företagaren Alfred Nobel dog (10 december 1896). I sitt testamente bestämde Nobel att hans pengar skulle gå till priser för dem som gjort mänskligheten störst nytta. Nobelpriset delades ut första gången 1901. I Stockholm delas fem priser ut – fysik, kemi, medicin (fysiologi eller medicin), litteratur och ekonomi – vid en ceremoni i Stockholms konserthus, där prisutdelningen hållits sedan 1926. Sveriges kung överlämnar diplom och medalj till pristagarna. På kvällen hålls Nobelbanketten i Blå hallen i Stockholms stadshus, där den hållits sedan 1930. Nobels fredspris delas ut samma dag, men i Oslo i Norge. Den 10 december är allmän flaggdag i Sverige. OSÅKERHET/MYTER: Ekonomipriset är inte ett av Alfred Nobels ursprungliga priser. Det heter egentligen "Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne", instiftades 1968 och delades ut första gången 1969; i vardagligt tal kallas det ofta "Nobelpriset i ekonomi", men det är alltså ett senare pris. Antalet gäster på banketten brukar anges till omkring 1 300, men siffran kan variera något mellan åren (cirka 1 250–1 300). Exakta klockslag för ceremoni och bankett kan variera mellan år; texterna skriver därför hellre "på eftermiddagen" och "på kvällen".

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.